

Aleksandra Sokalska-Bennett

**Analiza dyskursywna (re-)konstruowania kobiecości,
macierzyństwa i żałoby w wywiadach o doświadczeniu poronienia**

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska bada doświadczenie poronienia osadzone w dominujących dyskursach macierzyństwa, kobiecości i żałoby w kontekście pogłębionych, częściowo ustrukturyzowanych wywiadów indywidualnych z kobietami, które doznały wczesnej utraty ciąży. Punktem wyjścia moich rozważań są idee wspólnego wytwarzania wiedzy przez członków kultury (Burr 1995; Marecek et al. 2004), a w szczególności centralna rola języka w konstruowaniu rzeczywistości i jej dalszym podtrzymywaniu (Leeds-Hurwitz 2009). Rozpoznanie złożoności doświadczenia poronienia i jego indywidualnego charakteru w przypadku każdej straty wymaga zastosowania zintegrowanego jakościowego podejścia do analizy danych, raczej niż polegania na jednej perspektywie badawczej. Zastosowana w pracy szeroko pojęta analiza dyskursu, a w szczególności analiza konwersacji (CA), analiza kategoryzacji członkostwa (MCA), i psychologia dyskursywna (DP), pozwala na ustalenie dyskursywnych i społecznych powiązań między kobiecością, macierzyństwem, żałobą i poronieniem. Pozwala ona również na ujawnienie, w jaki sposób dyskursy traktujące o poronieniu przyczyniają się do społecznej tabuizacji i negowania tego doświadczenia; oraz zidentyfikowanie dyskursów dotyczących poronienia w celu pogłębienia wiedzy na temat tego doświadczenia.

Odnosząc się do złożoności powyższych dyskursów w doświadczeniach poronienia kobiet, analiza składa się z dwóch etapów. Po pierwsze, przeprowadzana jest szczegółowa analiza na poziomie mikro, z naciskiem na to, w jaki sposób kobiety, z którymi przeprowadzono wywiady, (re-)konstruują i negocjują swoje subiektywne doświadczenie straty, ponieważ jest ono stopniowo budowane podczas interakcji (Stokoe 2012a). Na tym etapie przedstawione są także sposoby, w jakie kobiety odwołują się do kulturowo dostępnych kategorii w swoich relacjach o stracie, a także w jaki sposób polegają na tzw. zdroworozsądkowej wiedzy na temat tych kategorii, aby wykonać różne zadania w danym lokalnym kontekście interakcji (Jayyusi 1984). Wywiady traktowane są jako współkonstruowane zdarzenia interakcyjne, w których rozmówca i osoba przeprowadzająca wywiad negocjują znaczenie (Angouri et al. 2021). W drugim etapie analizy zidentyfikowane

zostają kategorie proponowane przez kobiety jako członkowie urządzenia kategoryzacji członkostwa (ang. MCD) „poronienie” – często za pomocą subtelnych osiągnięć interakcyjnych – w celu lepszego zrozumienia tego wyraźnie bolesnego doświadczenia życiowego. Normatywne założenia społeczne dotyczące mężczyzn i kobiet ujawnione w wyniku analizy na poziomie mikro tworzą tak zwane „symboliczne konstrukty kobiecości i męskości” (Pawelczyk 2017: 144) jako tworzące części dyskursów kobiecości i męskości.

We wstępie przedstawiono zasadność organizowania kobiecych historii straty w formie studiów przypadków oraz podkreślono, że dane z wywiadów są traktowane jako relacje. Przedstawiono cele, pytania badawcze i strukturę rozprawy.

W rozdziale pierwszym w sposób ogólny przedstawiona jest dziedzina analizy dyskursu, jak również opisane są narzędzia metodologiczne, które są wykorzystane w rozdziale analitycznym. Ponadto zaprezentowana jest przydatność analizy dyskursu w badaniu osobistych doświadczeń. W ramach omawiania dyskursywnej konstrukcji tożsamości nacisk kładziony jest na analizę na poziomie mikro, a także na wykorzystanie procesu kategoryzacji.

W rozdziale drugim zaprezentowane są społeczne i dyskursywne konstrukcje kobiecości. Wprowadzona jest teoria *konstrukcjonizmu* społecznego, a następnie przegląd badań nad językiem i płcią z perspektywy języka w użyciu. Przedstawiono tu także krótki przegląd historii badań nad językiem i płcią. W tym rozdziale wyjaśniam również społeczną konstrukcję płci, aby pokazać, jak mężczyźni i kobiety korzystają z różnych zasobów językowych, by konstruować swoją tożsamość i przedstawiać się jako mężczyźni lub kobiety.

Rozdział 3 bada społeczne i dyskursywne konstrukcje ciąży i macierzyństwa, aby pokazać, że mają one namacalny/rzeczywisty wpływ nie tylko na doświadczenia kobiet związane z macierzyństwem, ale także na ciążę i kobiecość. Pokazane jest, że ciąża jest konstruowana jako doświadczenie nierozzerwalnie związane z kobiecością oraz że dyskursywne konstrukcje macierzyństwa bazują na dominujących dyskursach opartych na ideologii macierzyństwa (Knaak 2005).

W rozdziale 4 omówione są teoretyczne podstawy koncepcji żałoby. Przedstawiony jest przegląd niektórych wczesnych teorii żałoby, a także nowe teorie utraty, w szczególności społeczne i dyskursywne konstrukcje strat, w tym żałoba przeżywana przez rodzica. Pokazane jest, że rozpacz jest złożona i społecznie uregulowana, a na jej przebieg ma wpływ kontekst społeczny i kulturowy.

Rozdział 5 zawiera pogłębioną jakościową analizę dyskursu wywiadów z kobietami, które doświadczyły poronień. Koncepcje kobiecości, macierzyństwa i żałoby zostały

zaanalizowane wykorzystując analizę kategoryzacji członkostwa, analizę konwersacji i psychologię dyskursywną. Analiza obejmuje dwa główne etapy. Pierwsza część analizy danych opiera się na relacjach kobiet o stracie, które zostały rozpoznane jako indywidualne doświadczenie i zorganizowane w formie studiów przypadków. Drugi etap części analitycznej obejmuje konstrukcje kategorii w ramach urządzenia kategoryzacji członkostwa (MCD) „poronienie”.

W podsumowaniu, wyniki badań z rozdziału 5 pozwalają na odniesienie się do celów pracy oraz udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze. Ta część identyfikuje wzorce w konstruowaniu relacji poronień, aby stwierdzić, czy istnieje jakiegokolwiek podobieństwo doświadczeń lub czy poronienia są indywidualnymi doświadczeniami, których nie można porównywać. Przedstawiono ograniczenia i przyszłe kierunki badań obejmujące bardziej zróżnicowany korpus danych.